

*К. Ю. Чернобай, Харківський національний педагогічний університет імені
Г. С. Сковороди*

РОЗУМІННЯ МОНІТОРИНГУ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ЯК НАУКОВОЇ ДИФЕНІЦІЇ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Чернобай К. Ю.

Моніторинг якості професійної освіти: теоретичний аспект

Саме моніторинг якості професійної освіти дає змогу всесторонньо контролювати якість професійної підготовки студентів та своєчасно корегувати навчальний процес. Моніторинг є дієвим засобом ефективного контролю.

Ключові слова: моніторинг, якість освіти, моніторинг якості освіти.

Чернобай К.Ю.

Моніторинг качества образования: теоретический аспект

Именно мониторинг качества образования дает возможность всесторонне контролировать качество профессиональной подготовки студентов и своевременно корректировать учебный процесс. Мониторинг является действенным способом эффективного контроля.

Ключевые слова: мониторинг, качество образования, мониторинг качества образования.

Моніторинг якості педагогічної освіти є важливим елементом розвитку та удосконалення освіти. Відповідно до Указу Президента України „Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні” 14.12.2011 року Верховною Радою України була прийнята постанова „Порядок проведення моніторингу якості освіти” де Кабінет Міністрів України визначив основні завдання моніторингу якості освіти: отримання об'єктивної інформації про якість освіти, стан системи освіти, а також прогнозування її розвитку, оцінювання стану системи освіти відповідно до завдань державної політики в галузі освіти та забезпечення органів державної влади статистичною та аналітичною інформацією про якість освіти [1, с. 1]. Актуальність моніторингу, як інструменту якісного підвищення професіоналізму майбутніх фахівців в

сучасних умовах має дуже велике значення, адже дозволяє відстежити не тільки рівень підготовки майбутніх вчителів, але й визначити шляхи його поліпшення.

Виходячи з цього, метою даної роботи є теоретичне обґрунтування моніторингу якості освіти, як важливого елементу професійної освіти майбутніх фахівців в галузі освіти.

Питанню моніторингу якості освіти присвячено багато праць: „Моніторинг освітнього процесу в вищих навчальних закладах” (В. Горб), „Моніторинг якості освіти: теорія і практика” (Т. Лукіна), „Професіографічний моніторинг становлення спеціаліста” (С. Сіліна), „Моніторинг розвитку навчальної діяльності учнів” (З. Рябова), „Моніторинг загальноосвітньої підготовки учнів” (К. Краснянська і Л. Краснокутська), „Моніторинг результативності навчального процесу” (Н. Вербицька).

Нажаль, у питанні розуміння поняття моніторингу якості освіти немає однаковості думки науковців. Поняття моніторингу прийшло у педагогіку з екології та соціології, де воно означає безперервний (періодичний) збір інформації для виявлення найвагоміших факторів впливу на довкілля (суспільство). Сьогодні не існує спільної думки з питання визначення поняття „моніторинг”. Т.А. Стефановська вважає, що моніторинг – це: “діагностика, оцінка і прогнозування стану педагогічного процесу: відслідкування його ходу, результатів, перспектив” [2, с. 18]. Більш повним визначенням моніторингу в галузі саме вищої освіти є визначення моніторингу як дослідницького процесу, що вимагає постійного й ретельного стандартизованого спостереження за різними аспектами надання освітніх послуг, а також рівнем навчальних досягнень їх споживачів; аналізу отриманої інформації для виявлення змін і попередження виникнення негативних явищ; регулярного оцінювання та прогнозування подальшого розвитку системи вищої освіти, прийняття управлінських рішень щодо системного керування якістю навчального процесу [3, с. 14]. Як видно з наведених визначень автори включають процеси діагностики, оцінювання і прогнозування до процесу моніторингу, а предметом моніторингу визначають педагогічний процес. В.І. Звонніков та

М.Б. Челишкова під моніторингом якості освіти розуміють постійний збір даних о найбільш вагомих характеристиках якості освіти, обробку, аналіз та інтерпретацію з метою забезпечення суспільства та систему освіти достатньо повною та диференційованою по рівням використання інформацією в відповідності процесів та результатів освіти нормативним вимогам, змінам, що відбуваються та прогнозованим тенденціям [4, с. 203]. До моніторингового процесу автори включають процеси діагностики, оцінювання та прогнозування, однак під предметом моніторингу розуміють якість освіти. В.І. Андреев визначає педагогічний моніторинг як „системну діагностику якісних і кількісних характеристик ефективності функціонування і тенденцій саморозвитку освітньої системи, включаючи її цілі, зміст, форми, методи, дидактичні й технічні засоби, умови і результати навчання, виховання і саморозвитку особистості і колективу” [5, с. 37]. В цьому визначенні поняття моніторингу зводиться до діагностики, а предметом моніторингу визначається ефективність функціонування і тенденції саморозвитку освітньої системи. Деякі автори визначають моніторинг як „контроль с періодичним стеженням за об’єктом моніторингу і обов’язковим зворотним зв’язком” [6, с. 134]. А.С. Белкін визначає моніторинг як процес безперервного науково-обґрунтованого, діагностико-прогностичного, планово-діяльнісного спостереження за станом, розвитком педагогічного процесу, з метою оптимального вибору освітніх цілей, задач, засобів їх вирішення [7, с. 104]. На думку науковця моніторинг є процесом діагностики педагогічного процесу. Тобто зводять моніторинг до контролю, а предмет моніторингу взагалі не конкретизується. Визначення запропоноване С.Є. Шишовим і В.О. Кальней в системі „вчитель-учень” під моніторингом розуміють “сукупність безперервних контролюючих дій, які дозволяють спостерігати і коригувати за необхідності просування учня від незнання до знання” [9, с. 135]. Прогностична функція моніторингу авторами не виділяється, а лише контроль та діагностика, предмет моніторингу визначається як система взаємодії учня та вчителя. На думку О.Ляшенка моніторинг складається зі збирання, оцінювання та аналізу якісних

показників на всіх рівнях функціонування, поширення й доступу до цієї інформації громадськості, всіх користувачів освітніх послуг, поліпшення управління для підвищення якісних показників в освіті[10, с.7]. Визначення автора зводиться до діагностики та контролю, а предметом моніторингу є якісні показники. Проте на думку І. Опольського дієвішим є моніторинг, який відображає розвиток якості освіти чи окремих його векторів, віддзеркалюючи це у динаміці [11,с.8].

Аналіз праць вчених-науковців щодо поняття моніторингу якості освіти дозволяє виявити певні напрямки розуміння моніторингу. Наприклад на діагностичну направленість моніторингу в своїх працях вказують О. Абдуліна, В. Андреев, О. Белкін, В. Безпалько, Н. Вербицька, В. Воловник, Л. Виготський, Т. Єсенкова, В. Ландсман, Т. Стефановська та інші. До наукового пізнання моніторинг намагалися наблизити О. Майоров, О. Макаров, І. Підласий, М. Піщулін, С. Сіліна. Такі вчені як, С. Бібі, Н. Буркіна, О. Локшина, Т. Лукіна, Г. Сиротинко, З. Слєпкань, майже ототожнюють терміни «моніторинг» і «оцінювання». А деякі вчені виділяють контролюючу направленість моніторингу (Д. Матрос, Д. Полев, Н. Мельников). Але слід не забувати, що контроль – це функція управління, а моніторинг - поняття більш вузьке і може бути лише інструментом контролю. Що стосується оцінювання, то воно є складовою моніторингового дослідження. Завдання діагностики провести дослідження, щоб поставити певний діагноз, проте, що стосуються моніторингу – на цьому його завдання не закінчується. Тому слід добре розуміти, що моніторинг є відокремленим від інших управлінських інструментів.

О.М. Майоров визначає моніторинг освіти як „...систему збору, обробки, зберігання і поширення інформації про освітню систему або окремі її елементи, яка орієнтована на інформаційне забезпечення управління, дозволяє робити висновки про стан об'єкта у будь-який момент часу і дає прогноз його розвитку” [12, с. 85]. Це визначення є всеосяжним і легко конкретизується для кожного елементу системи освіти, шляхом уточнення предмета моніторингового дослідження.

На якість професійної освіти можуть впливати як зовнішні (наприклад, зміна навчального плану, відсутність технічного обладнання та літератури) та внутрішні фактори (наприклад, зміна викладацького складу, мотивація студентів на досягнення високих результатів у навчанні, тощо), тому фактично моніторинг якості професійної освіти безпосередньо пов'язаний із цілями та завданнями управлінського колективу навчального закладу.

І.П. Анненкова основними завданнями моніторингу якості освіти у вищих навчальних закладах називає:

1) розробка комплексу показників, що забезпечують цілісне уявлення про стан освітнього процесу, про якісні й кількісні зміни в ньому;

2) систематизація інформації про стан і розвиток освітнього процесу у вищих навчальних закладах;

3) забезпечення регулярного й наочного представлення інформації про процеси, що відбуваються у вищих навчальних закладах;

4) інформаційне забезпечення аналізу й прогнозування стану й розвитку освітнього процесу, вироблення управлінських рішень [13, с. 1].

На думку С.Е. Шишов і В.А. Кальней стосовно освітнього навчального закладу існують такі види моніторингу:

– за часовою залежністю: ретроспективний, попереджувачий та поточний;

– за частотою процедур: разовий, періодичний та систематичний;

– за охоптом обсягу спостереження: локальний, вибірковий та суцільний;

– за масштабами цілей освіти: стратегічний, тактичний та оперативний;

– за організаційними формами: індивідуальний, груповий та фронтальний;

– за етапами навчання: вхідний або відбірковий, учбовий або проміжний та вихідний або підсумковий;

– за формами об'єкт-суб'єктних відносин: зовнішній або соціальний, взаємоконтроль та самоаналіз;

– за використовуваним інструментарієм: стандартизований, не стандартизований, матричний, ін. [9, с. 100].

Таким чином можна зробити висновки, що моніторинг якості освіти майбутніх вчителів – це постійний збір інформації щодо стану якості освіти, періодична оцінка цього стану відповідно стандартів якості освіти майбутніх вчителів та розробка заходів щодо наближення невідповідних результатів вимогам.

Література

1. Постанова, Порядок від 14.12.2011 № 1283 Про затвердження Порядку проведення моніторингу якості освіти [Електронний ресурс] // Режим доступу: zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1283-2011-%D0%BF

2. Стефановская Т.А. Педагогика: наука и искусство / Т.А. Стефановская. – М. : Совершенство, 1998. – 356 с.

3. Олендр Т.М. Моніторинг якості природничо-наукової освіти в університетах США [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки / Тетяна Михайлівна Олендр ; ТНПУ ім. В. Гнатюка. – Тернопіль, 2011. – 22 с.

4. Современные средства оценивания результатов обучения: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / В. И. Звонников, М. Б. Чельшкова. – М. : Издательский центр «Академия», 2007. – 224 с.

5. Андреев В.И. Проблемы педагогического мониторинга качества образования / В.И.Андреев // Известия Российской Академии Наук. – № 1. – 2001. – С. 37.

6. Психолого-педагогический словарь для учителей и руководителей образовательных учреждений. – Ростов-на-Дону : «Феникс», 1998. – 257 с.

7. Белкин А.С. Внимание – ребенок! Причины, диагностика, предупреждение отклонений в поведении школьников [Текст] / А.С. Белкин. – Свердловск : Сред. – Урал. кн. изд-во, 1981. – 125 с.

8. Шишов С.Е. Школа: мониторинг качества образования / С.Е. Шишов, В.А. Кальней. – М. : Педагогическое общество России, 2000. – 320 с.

9. Ляшенко О.І. Якість освіти як основа функціонування й розвитку сучасних систем освіти / О.І.Ляшенко // Педагогіка і психологія. – 2005. – № 1. – С. 5 – 12.

10. Опольський І.В. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського [Електронний ресурс] // Моніторинг якості професійної діяльності педагогічних працівників загальноосвітніх навчальних закладів: теоретико-методологічний аспект. – 2012. – Вип. 2. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Npd/2012_2/1opolsky.pdf

11. Майоров А.Н. Мониторинг в образовании. Книга 1 / А.Н. Майоров. – СПб. : Издательство «Образование-Культура», 1998. – 344с.

12. Анненкова І.П. Педагогіка вищої школи [Електронний ресурс] // Моніторинг якості освіти у ВНЗ. – 2010. – Режим доступу: <http://e-learning.onu.edu.ua/stati/pedagog-ka-visho-shkoli/an-nkova-p-mon-toring-jakost-osv-ti-u-vnz.html>

Chernobay K. U.

Monitoring the quality of education: the theoretical aspect
It is monitoring the quality of education makes it possible to fully control the quality professional training students and promptly adjust the learning process. Monitoring is an effective means of effective control.

Key words: monitoring, quality of education, monitoring of quality of education.

Відомості про автора

Чернобай Ксенія Юріївна – аспірантка кафедри правознавства Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди. Основні наукові інтереси зосереджені навколо проблематики моніторингу якості освіти майбутніх вчителів.

Стаття надійшла до редакції 10.01.2013

Прийнято до друку 25.01.2013